

Literka

duben 2016

Milí čtenáři,

jíž několik let se na duben těším více než na ostatní měsíce. Právě v dubnu totiž díky JazzFestu žije Brno naplno hudbou, což mne velmi těší. Jazz jsem si zamilovala teprve nedávno. Ještě v dětství a mládí jsem tento hudební styl nesnášela. Jakmile jsem někde uslyšela zvuk trubky nebo saxofonu, hned jsem přeladovála stanice nebo rádio úplně vypínala. Asi před třemi lety jsem objevila jeho kouzlo a sílu. A světe div se, stalo se tak hlavně díky trubce Erika Truffaze a klarinetu Orana Etkina. Od té doby si sama pro sebe odhaluji bohatství jazzu a hudby vůbec. Postupně zjišťuji, jak pestrou škálu emocí může hudba vyjadřovat, jak mezi sebou nástroje komunikují, jak mluví s posluchačem. Může se to odehrávat i beze slov či hluboko za slovy. V tom nacházím podobnost s poezií. I proto jsem moc ráda, že duben patří v Památníku písemnictví především hudbě a poezii. Po literárních besedách věnovaných prozaickým titulům totiž přivítáme opět básníka. A to hned básníka fyzického, Petra Vášu, který ani k hudbě nemá daleko. V dubnovém programu Památníku písemnictví nemůže chybět koncert, na vernisáži výstavy o Gabriele Preissové budou znít tóny cimbálu. Přeji Vám tedy, milí čtenáři, ať máte v dubnu oči i uši otevřené hudbě a poezii. Příležitost k tomu budete mít v rajhradském Památníku písemnictví.

Melodické čtení Vám přeje
Petra Pichlová

Petr Váša: Je máj (úryvek)

Je máj
Že ne?
Povídám: Je máj
A když já říkám že je máj
Tak je máj
Že ne?
Moucha v dubnu?

Pořád mě něco napadá
Čekal jsem co mě napadne
A napadnul mě člověk u východu
Hrubě
Bezvadně

Nejbližší akce Památníku písemnictví na Moravě

12. dubna, zahájení doprovodných programů k výstavě

Doprovodné programy k výstavě Dobrodružství abecedy jsou určeny převážně školním kolektivům. Pro děti z mateřských škol, prvních i druhých stupňů základních škol i studenty středních škol jsou připraveny pracovní listy a výtvarné aktivity. Skupiny lze objednat telefonicky: 547 229 126 nebo na adrese: prohlidky.rajhhrad@muzeumbrnenska.cz.

13. dubna, 17 hodin, StřeDění: Petr Váša

Setkání v rámci pravidelného cyklu StřeDění. Tentokrát s Petrem Vášou, hudebníkem, výtvarníkem a fyzickým básníkem.

23. dubna, 15 hodin, Velikonoční zpívané rozjímání

Komorní sbor pro duchovní hudbu Ensemble Versus připravil velikonoční program renesanční polyfonie. Na programu jsou části sedmihlasé mše Jacoba Handla Galla a velikonoční moteta z 16. století.

27. dubna, 17 hodin, vernisáž výstavy Gabriely Preissová (1862—1946)

Výstava zaměřená na zpřístupnění a popularizaci odkazu moravské autorky, jejíž dramatické texty reprezentují zlatý fond moravského písemnictví a jsou aktuální i 70 let po její smrti. Pro střední školy je připraven speciální doprovodný program na téma realistické drama. Výstava je otevřena do 19. června.

Trvající výstavy

18. února — 17. dubna, výstava Sursum Tišnov

Výstava z cyklu Moravská nakladatelství se představují. Sursum Tišnov navázalo v roce 1992 na stejnojmenný samizdatový časopis, který v Brně v letech 1985—1989 editovali básník Milan Badal a knihař Miroslav Klepáček. Dosud má na svém kontě 415 titulů. Portrét nakladatelského domu je v rajhradském Památníku cenný také tím, že ve většině jeho prezentovaných titulů si mohou návštěvníci na místě volně zalistovat a začíst se.

31. března — 30. října, výstava Dobrodružství abecedy

Historie abecedy od počátku po současnost. Abeceda hravá a inspirující. Interaktivní výstava pro začínající i pokročilé čtenáře, k níž je připraven bohatý doprovodný program pro jednotlivce i školní kolektivy.

Příběh knihy, doprovodný program pro základní a střední školy

Program rámuje jedinečné prostředí historického sálu rajhradské klášterní knihovny. Prostřednictvím ukázek přímo z klášterní knihovny přibližuje vývoj knižní kultury během posledního téměř tisíce let. Nezůstává ale jen v historii, od rukopisů a prvních tisků se dostává také k problematice současného knižního trhu. Obsah programu může být přizpůsoben věku dětí školního kolektivu.

Hledáme, nacházíme, děkujeme

V minulém čísle Literky jsme uveřejnili výzvu, že hledáme knihy, které by se mohly stát součástí výstavy Dobrodružství abecedy. Jsme rádi, že se díky Vaším darům daří budovat v rámci této výstavy malý čtenářský koutek. Cílem výstavy je seznámit hravou formou děti se světem psaného slova a přivést je k vlastnímu čtení. Bez knih by to ovšem nešlo. Celá výstava je koncipována tak, aby byla co nejpřístupnější, tedy bez vitrín, v nichž by byly exponáty uzavřeny. I na knihy budou tedy moci děti sahat, budou si je moci prohlédnout, prolistovat, začíst se. Díky Vaším darům se tento záměr opravdu může uskutečnit. Knižními dary na výstavu Dobrodružství abecedy dosud přispěli: paní Ester Stará, paní Mikolášková z Želešic, nakladatelství Šuplík, Host, Albatros, Portál, Argo a Baobab. Všem dárcům velmi děkujeme!

Interaktivní výstava představuje abecedu jako zdroj poznání a inspirace. Výtvarné řešení a instalace výstavy Dobrodružství abecedy ve velkém sále klášterního refektáře nese podpisy mladých brněnských výtvarnic Veroniky Golianové a Kateřiny Hikadové. Bohatý doprovodný program výstavy se skládá z různorodých výtvarných aktivit, pracovních listů i z možnosti vyzkoušet si psaní na klasickém psacím stroji či psacím stroji pro Braillovo písmo. Dobrodružství abecedy bude jednotlivcům i školním kolektivům otevřeno od 31. března do 30. října 2016.

Genius loci — Oj, Čajču, na Čajču...

Jedu z práce. Do auta nakukuje sluníčko, které svými paprsky probouzí přírodu. Těším se na přírodní obraz nekončící roviny zalité sluncem, zelený koberec vinic a ovocných sadů, protkaný zlatem obilných klasů a leskem zrcadel slunečních elektráren, které však krásu toho mého koberce ničí! Mám ráda tento kraj s jeho lidmi, nářečím, zvyky a bujarým veselím krojovaných cifrujících šohajků. Právem UNESCO prohlásilo verbuňk za nehmotné dědictví. Z přehrávače zní libé tóny houslí a cimbálu: „Oj Čajču na Čajču, mám frajárku Kaču“. V té Čejči bydlím, mám ráda její genius loci — duch místa, specifickou atmosféru. Zvu vás do městečka na trati Hodonín — Brno, etnograficky na rozhraní Kyjovska, Podluží a Hanáckého Slovácka. Tradiční krojované hody nebo den otevřených vinných sklepů jsou vždy neopakovatelným zážitkem. Vznikly zde už tři cimbálové muziky. Najdete tu pamětní desky připomínající pobyt TGM, památku na účastníky odboje a piloty RAF, sochu svatého Kajetána z roku 1722, náhrobek pruského podmaršála, dozvíte se o první zmínce z roku 1234 a další pestré minulosti. Moravsky neznámější příjmení Bíza (Bízet), Doné, Gazáň, Gré, Perný (Pernet), Šalé, Žalio jsou zkomoleniny francouzských jmen osadníků z roku 1771. Mí předkové byli na jižní Moravě mnohem dříve než Napoleon. Bohatou historii lze číst v knihách Městečko Čejč, Čejč. Dějiny slovácké obce, Čejčské proměny. O třetím a čtvrtém pokolení píše Jan Herben, současníky zachytil ve svých povídkách a románech rodák Zdeněk Grmolec.

Příští ráno jedu přes tři okresy do Rajhradu — dalšího genia loci.

Alena Trojanová

Gabriela Preissová (1862—1946)

Letos uplynulo 70 let od úmrtí dramatičky, spisovatelky, představitelky realismu a výjimečné ženy jakou bezesporu byla Gabriela Preissová. Bylo tedy nemožné si nepovšimnout tohoto významného literárního výročí a vzdát hold této moravské autorce.

Proto se Památník písemnictví na Moravě v prostorách Malé galerie rozhodl uvítat a představit široké veřejnosti velmi zajímavý a literárně plodný život této emancipované a kulturně vzdělané ženy, matky tří dětí, sběratelky a sportovkyně. Také se pokusí přiblížit zejména středoškolským studentům a gymnazistům pomocí edukačních prvků a vzdělávacího programu autorčinu tvorbu se stále aktuální tematikou.

Ve svých dílech se spisovatelka a dramatička soustředila na ženu 19. století, lásku a morální předsudky své společnosti. Ráda zejména čerpala z prostředí Slovácka, kde jí učarovali a fascinovali Moravští Slováci. Její pozornost upoutala především dvě témata: láska mimo manželství a svobodné mateřství. Přestože sama žila ve dvou spokojených manželstvích, zabývala se a řešila ve svých hrách společenské konflikty, často milostné vztahy v kontextu určité sociální situace. Její typickou ženskou postavou byla krásná, nadaná, ale důvěřivá dívka. Preissová kombinovala romantický pohled s velmi realistickým viděním problémů ve společnosti. Právě proto jsou její zhudebněná dramata *Gazdina roba* (1889) a *Její pastorkyňa* (1890) stále hranými a navštěvovanými představeními na mnoha divadelních scénách.

Výstava s názvem *Gabriela Preissová (1862—1946)*, která bude zahájena 27. dubna a potrvá do 19. června 2016, se expozičně zaměří na několik tematických celků — na důležité životní mezníky a inspirace Gabriely Preissové (dětství, Slovácko, realistické drama a její tvorba, kulturní vlivy aj.). Poodhalí příběhy prvních divadelních zpracování jejích her, představí autorku jako horlivou sběratelku a filantropku a pokusí se přiblížit její literární odkaz mladší generaci.

Fotografie z opery *Její pastorkyňa* (zdroj: Národní divadlo Brno)

3 otázky pro Petra Vášu

Čím je pro Vás literatura, a poezie zvlášť?

Na jedné straně téměř vším — desítky let mě baví i živí zároveň (ve spojení s hudbou, v podobě fyzického básnictví, na pódiu i na nahrávkách, jako vizuální poezie, jako předmět mých kurzů). Na druhé straně jsem byl vždycky ostřežítý vůči takové té přeestetizované elitářské atmosféře doprovázející často literární dění. I proto jsem si vymyslel fyzické básnictví. Pro mě je poezie víc než jen ušlechtilá záliba stranou běžného života. Což ale souvisí spíš s mou povahou a osobní historií, než s nějakým objektivním posuzováním.

Můžete čtenářům Literky představit fyzické básnictví?

Fyzické básnictví je zvláštní způsob práce s jazykem. Je to básnictví, které kromě běžné mluvené a psané řeči používá — pokud možno prostě a originálně — také řeč pohybů, zvuků, gest a obrazů, v různé míře a v různých vzájemných kombinacích, případně běžnou řeč opouští a vytváří řeč novou, osobní a přitom obecně srozumitelnou.

Máte oblíbenou knihu, hudební skladbu nebo báseň, ke kterým se pravidelně vracíte?

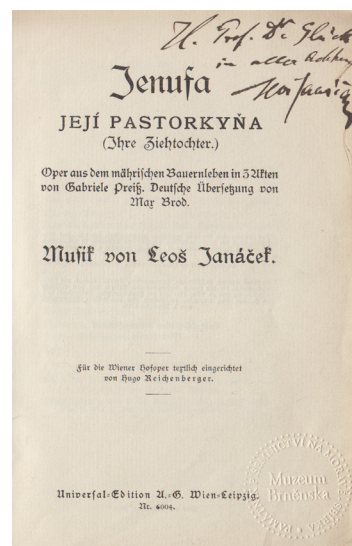
Toho by bylo! Miluju novinky, takže se paradoxně často vracím k věcem, které pro mě hodně znamenají, a jsem zvědavý, jak na mě budou působit z nového úhlu pohledu. Tím myslím i obrazy a filmy, stejně jako návraty na známá místa během neustálého cestování. S každým návratem mívám pocit, že se posouvám dopředu.

Petr Váša (* 1965) je spisovatel, básník, skladatel, performer, výtvarník. Vystudoval dějiny umění na brněnské univerzitě. V 80. letech založil skupiny alternativního rocku Z kopce a Ošklid. Od 90. let se cele věnoval tzv. fyzickému básnictví, žánru vyjadřujícímu literární, hudební, pohybové a výtvarné inspirace pouhým hlasem a tělem sólového performeru, případně zvláštním druhem kresby. Od roku 1993 vede semináře a dílny fyzického básnictví. V roce 2000 založil hudební skupinu Ty Syčáci, s níž realizoval písňové cykly a experimentální opery. V roce 2004 zahájil projekt fyzických básní v „translatině“ Tomvansong.

Z našeho depozitáře

Významným exponátem na výstavě o Gabriele Preissové bude beze sporu libreto opery *Její pastorkyňa* s podpisem Leoše Janáčka. Kniha je uložena ve sbírkách Památníku písemnictví na Moravě. Badatelé ji mohou hledat v pozůstalosti Guida Glücka, jemuž je Janáčkovou rukou výtisk také věnován. Datován je rokem 1917, operu do němčiny přeložil Max Brod.

Pod názvem *Její pastorkyňa* se skrývá jak drama Gabriely Preissové, tak také opera Leoše Janáčka, jejíž libreto vytvořil skladatel zkrácením původního dramatu. Někdy se uvádí také pod názvem *Jenufa*. Divadelní hra Gabriely Preissové měla premiéru 9. listopadu 1890. Při uvedení v Brně se s ní seznámil Leoš Janáček, který v roce 1893 požádal autorku o svolení dílo zhudebnit. Preissová s tím zpočátku nesouhlasila, ale přesto o dva roky později Janáček libreto napsal. Zvláštností je, že zachoval prozaickou formu díla. Na vlastní opeře pracoval několik let, práci dokončil až v lednu 1903. Opera byla poprvé nastudována v Brně v Divadle na Veveří, premiéru měla v lednu 1904 a od té doby sklízí úspěch. Již 112 let.

Střípky... rozlučkové a uvítací

Čas plyne rychle i na takovém poklidném místě jako je benediktinský klášter v Rajhradě, kde sídlí Památník písemnictví na Moravě. A plynoucí čas s sebou přináší změny. V dubnu roku 2016 jde především o změny personální. Na svou rodnou severní Moravu odešla naše milá kolegyně Kristýna Cimalová. Znají ji především žáci a studenti účastníci se seminářů tvůrčího psaní jako vstřícnou krotitelku literární múzy. Na její místo nastoupila stejně usměvavá Miroslava Šudomová. S úsměvem vás bude expozicemi provázet i další nová kolegyně, průvodkyně Lenka Vlčková Kryčerová.

Literka, Informační zpravodaj Památníku písemnictví na Moravě
Klášter 1, 664 61 Rajhrad, tel.: 547 229 136
Odpovědný redaktor: Libor Kalina, redaktorka: Petra Pichlová
Vychází jedenáctkrát ročně, číslo 4, ročník 10, 4. 4. 2016
MKČR E 21218
Muzeum Brněnska, příspěvková organizace, IČ: 00089257
www.muzeumbrenska.cz

Muzeum Brněnska
PAMÁTNÍK
PÍSEMNICTVÍ
NA MORAVĚ

Prostory benediktinského kláštera v Rajhradě byly rekonstruovány pro Památník písemnictví na Moravě (Muzeum Brněnska) s pomocí finančních prostředků Jihomoravského kraje, Norských fondů a Regionálního operačního programu Jihovýchod.

Jihomoravský kraj

